

L'ermita de Sant Francesc de la Font

JOSEP MIQUEL FRANCÉS
Fotos: JUANJO PORCAR

FA deu anys, l'ermita de Sant Francesc de la Font era una completa ruïna. Un bell edifici del segle XVIII, patrimoni cultural i històric de tots

els castellonencs, estava ferit de mort.

Les seues parets, que durant segles havien aixoplugat els fidels els dies de dol i de festa, estigueren a punt de desaparèixer per complet, per la deixadesa i l'abandó dels anys i de la gent. El seu pòrtic, refugi dels llauradors del Senillar, La

Font i Cap en dies de fort sol o abundoses pluges, s'havia esfondat.

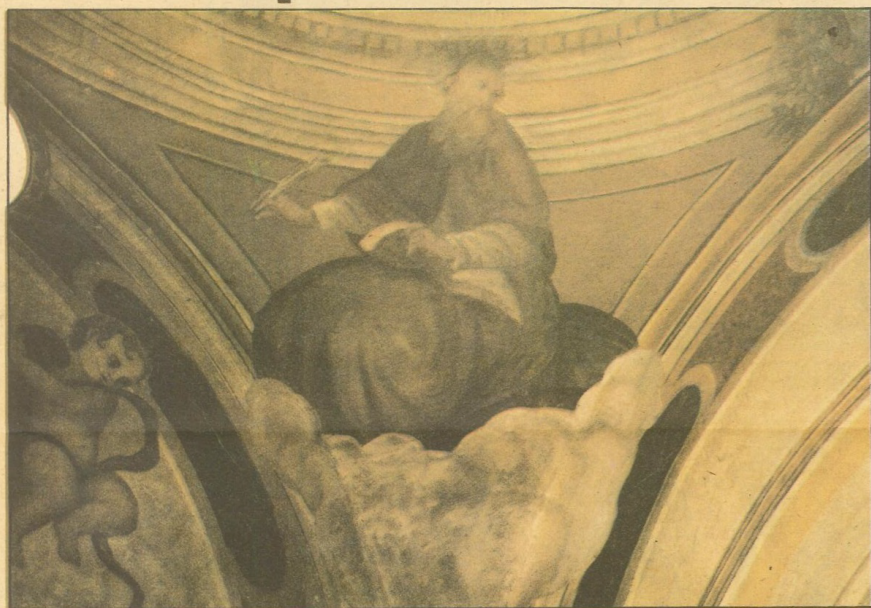
Josep Pascual i Tirado, el nostre escriptor costumista, aplegà a dir l'any 1935, en el seu llibre «De la Meua Garbera» que «allí prop de la bassa queden quatre parets a mig caure que foren de l'ermita del pare Sant Francesc, però hui no valen ni per aixoplugar los vianants rodanons dels gitans».

Tanmateix, els Cavallers de la Conquesta s'apiadaren d'ella i es produí el miracle de la seua recuperació. Entre tots els Cavallers, amb poca ajuda de les entitats, tornaren a reconstruir-la, retornant-la al poble de Castelló. Una ermita nostra del Caminàs, s'havia recuperat.

Corria l'any 1976 i el 9 d'Octubre, diada nacional dels valencians, en el VII Centenar de la mort de Jaume I i 750 aniversari del seu titular Sant Francesc d'Assís, l'ermita tornava a obrir les seues portes. Era alcalde de Castelló, Vicent Plà i Broch i Prohom de la Germandat dels Cavallers de la Conquesta, Eduard Mas del Río. Curiosament, amb motiu de les obres realitzades entre abril de 1975 i octubre de 1976, s'acabà el mite de la seua pobresa i falta d'interès. Casualment i quan pràcticament ningú no coneixia la riquesa que ocultava, aparegueren sota la calç i l'estalzim de les fogueres, una bona col·lecció de pintures murals del segle XVIII, de l'etapa coneguda com del barroc il·lusionístic, que omplien els murs, volta del presbiteri i la cúpula de la nau, formant un gran quadre.

Les pintures murals del segle XVIII

Apareixen sobre els núvols en les petxines de la cúpula, els quatre Pares de l'Església llatina: El Papa Sant Gregori i els bisbes Sant Agustí i Sant Ambrosi, tots ells portadors de ploma i llibre a les seues mans, a l'igual que les figures que decoren els murs laterals del recinte, Sant Bonaventura a la dreta i Sant Benardí de Siena a l'esquerra, simbolitzant els dos Doctors de l'Ordre Franciscana.

El conjunt de pintures murals barroques del segle XVIII, descobertes fa deu anys en l'interior de l'ermita de Sant Francesc de la Font, constitueix una rica aportació al malmès patrimoni artístic de la comarca de La Plana, essent una de les mostres més singulars de pintura barroca per les nostres terres

Sobre l'arc d'accés al presbiteri, es figura l'escut de Sant Francesc, entre rocalles, palmes i flors de vistosos colors, excel·lent factura.

Per la seua banda, damunt l'altar, en un exquisit «Trompe l'oeil» a l'estil barroc, se'n apareix l'Esperit Sant voltat de dotze caps d'àngels, simulant la Glòria celestial.

Els elements estructurals de decoració en talla, propis del barroc, són substituïts als pels seus iguals pintats. Una pintura entre il·lusionística i arquitectònica que inclou el retaule de l'altar major amb columnes i rocalles, balaustrades sobre les que apareixen les figures, cartelles imitant talle amb ornamentació i caps d'àngels, plafons de marbres imitats i flors abundoses i multicolors.

Unes pintures diferents —com afirma el Dr. Rodríguez Culebras—, als plantejaments

decoratius il·lusionístics dels pintors coetànys al moment de la seua realització, com els germans Egeñi i Vicent Guilló, autors dels conjunts pictòrics murals dels Santuaris de Sant Pau a Albocàsser, el de la Font de la Salut a Traiguera o el més pròxim de la Capella del Roser a l'església de l'antic Convent de frares Dominicans, actual Parròquia de Sant Vicent Ferrer, de la plaça Fadrell de Castelló.

Les pintures de l'ermita de Sant Francesc de la Font, presenten un joc harmònic de tonalitats, sense estridències ni violents contrastes, constituint un dels seus factors més positius.

Lamentablement i en espera de nous estudis estilístics, el seu autor ens és encara anònim.

Netejades l'any 1976 per a la benedicció i inauguració de l'ermita, el conjunt fou restau-

Història i arrels d'un lloc mitològic de Castelló

L'ERMITA de Sant Francesc de la Font, s'hi troba vora l'antic Camí de les Villes de Benicàssim, a la partida hortolana de «Cap», del terme municipal de Castelló, així coneguda per acabar darrere mateix de les seues parets del «cap» de la cèquia major, abans que les seues aigües dessemboquen al «Molí de la Font» o «Font de la Reina», a pocs metres d'aquest lloc.

Les partides de «Cap», «La Font» i «Senillar», s'ajunten precisament al rodal on s'alça l'ermita, constituint el límit i frontera entre aquestes terres d'horta i les de secà, que poc més amunt comencen la partida de la Magdalena. Al segle XVIII, tots estos paratges estaven plantats de grans oliveres.

Sant Francesc de la Font és un lloc mitològic per a la Ciutat de Castelló. El nostre escriptor paisanista Josep Pascual i Tirado feu eixir des del Molí de la Font a Tombatossals i la seua Conloga, cap a la conquesta de les Illes, abans de pujar-se'n cap a la Magdalena, on s'alçava el Palau del Rei Barbut, amo i senyor de les terres de la Plana.

Les nombroses fonts que rajen al Molí, estigueren identificades amb la mítica font

grega de «Castalia». Els arqueòlegs com Porcar, ens parlen de troballes prehistòriques i de ceràmica ibero-romana als seus voltants. Prop de l'ermita encara es conserven les ruïnes d'un bany i un Forn de Vidre.

Una antiga ermita del segle XVIII abandonada

La primera notícia escrita, localitzada i fins ara publicada sobre l'ermita de Sant Francesc de la Font és del 1748. Es tracta d'un protocol notarial i en ell se'n parla de dos troços de terra a la partida de «La Font de la Reina», marge-mitgers amb la pròpia ermita de «San Francisco».

Curiosament, als dos únics llibres de Visites Pastorals que guarda l'Arxiu Municipal de Castelló de 1690 i 1693, no es cita expressament l'edifici, mentre que sí ho fa amb la resta de les ermites del Caminàs.

L'època de la seua construcció caldrà doncs remuntar-la a la primera meitat del segle XVIII.

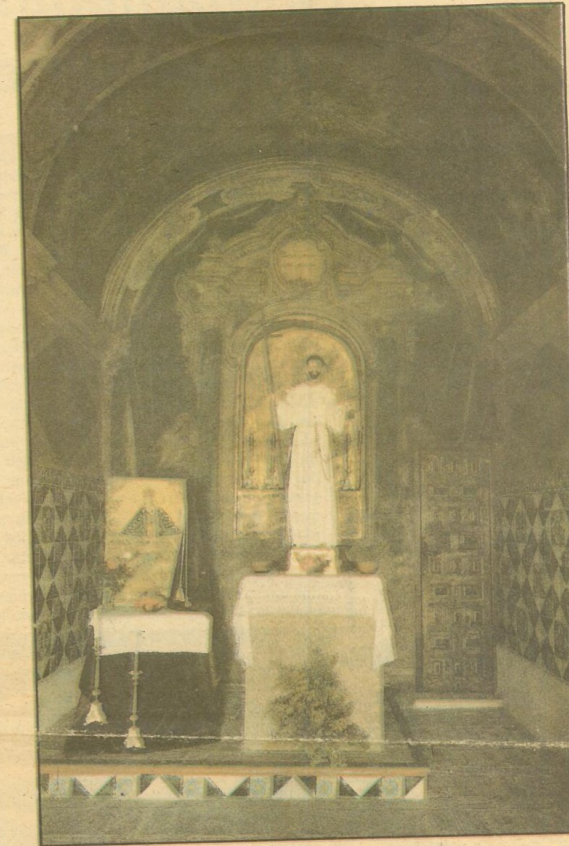
Pascual Madoz la cita al seu «Diccionario Geográfico-Estadístico-Histórico» de 1845, però al 1913 el periòdic «Heraldo de Castellón» la

escuts de pedra amb les armes de la Ciutat i de la Germandat dels Cavallers de la Conquesta.

Avui, festa major

Avui, dia 12 d'Octubre, com és tradicional des de fa deu anys, es celebrarà la festa major de l'ermita de Sant Francesc de la Font, que en aquesta ocasió revestirà caràcter extraordinari en commemorar-se el X aniversari de la seua reconstrucció.

A les 11 del matí es celebrarà una solemne missa major en l'ermita, en la qual la Coral Borriolenca estrenarà la «Missa Humil», composta expressament per a l'acte per Matilde Salvador, autora també d'altres dues peces ja estrenades

dona com a molt abandonada i sense culte. Tots els demés escriptors que d'ella parlen al nostre segle, la recorden en ruïnes. Els anys anteriors a la seua reconstrucció, aprofità d'aixoplug de famílies gitanes

que encenien periòdicament grans fogueres al seu interior.

Progressivament van derrocar-se el porxo i la sacristia, restant només en peus les quatre parets del recinte.

en anys anteriors; el «Càntic de les Creatures» sobre lletra del pròpi Sant Francesc d'Assís i dels «Goigs en lloaça de Sant Francesc de la Font», sobre un poema de Manuel Villarreal Casalta, que també seran interpretats avui pel matí.

A les 12 del mig dia, eixirà la processó general amb la processó general amb la imatge del Sant, que serà traslladada fins el «Molí de la Font», amb assistència d'autoritats, Violant d'Hongria, Dones de Companya i Cabilde de la Germandat dels Cavallers de la Conquesta.

Al remat serà disparada una gran «Masclètà», seguida d'un «Porrat» popular i la interpretació de balls tradicionals.